

dr. Ujj Béla
Alkonyi szivárvány

A falu szélén lévő ház kertjét a szomszédos erdőből jött növények már visszafoglalták. Nem véletlenül történt, hanem a házigazda akarata szerint, aki felhagyott a kultúrkert műveléssel. A parlagfű, a fő hivatalos gyom-közellenség, a harmadik évben tűnt el teljesen a területről. Általános vélekedés szerint gyomnak olyan növény tekinthető, ami ott nincs a helyén, ahol van. A korábban kultúrnövények uralta területen hamar megjelent a tyúkhúr, a pásztortáska, valamint többféle árvasalán és perje fajta. A pipacs, a búzavirág és a pipitér a gazda kedvence lett. A felsoroltakkal nem önmagukban volt baja a szomszédoknak, hanem a megszokott kultúrnövényektől való különbözőségük irritálta őket. A helyi hatóságok kaszálást követeltek. A negyedik évben kezdtek megjelenni a közeli erdei rét növényei. Az addigi "gyomok" egy része, kisebbségben beilleszkedett, de egyre több lett a macskafarkú veronika, az imola, a pimpó, a harangvirág, a kígyószisz, a seprence, az iglice, a hegyi len és a gyújtóványfű. Ha mostanában felmerül a fűnyírás, mint ajánlott kert kezelési javaslat, már használható hivatkozás, hogy majd akkor, ha a szomszédos erdőgazdaság is kaszáltat. Az udvaron a tavaszi vadvirág kavalkád minden színe egyszerre virít. A ház jóval elmúlt hatvanéves hasonlóan gazdájához Katihoz, aki most először tölti itt a tavasz nagy részét. Amíg szülővárosa legjobb gimnáziumában tanított csak az iskolai szünetekben jutott el ide hosszabb időre. De most már nyugdíjas. Jó ideje elvált, gyerekei kirepültek és meglehetősen messze, külföldre kerültek. Egyedül van a házban, mint általában, de ahogy korábban életében, most sem unatkozik. Miközben főz az ablakon át nézi az almafákon hancúrozó madarakat. Az jár az fejében, mit tegyen, hogy ne felejtse el évente többször nyitogatni a fagycsapokat. Nemrégiben a mestertől, aki kicserélte a beszorult régieket, azt tanulta, hogy ha évente néhányszor ki-be tekeri őket nem fognak beállni. Ennek a gondolatnak az adott aktualitást, hogy azt hallja a halkán szóló internet-rádióban, hogy a koronavírus járvány miatt üres mozikban hetente vetítettek filmeket zárt ajtók mögött, hogy ne álljanak be a mozigépek. Normál esetben hosszasan méltázott volna azon, milyen egy beállt mozigép, de most nincs ideje rá, mert elkészült a vegyes húsleves, ami reggel óta főtt a gáz sparhelten. A húsleves kedvenc étele, amit mindig szívesen készít akár csak magának is. Nem egy konyhatündér, a házimunka amolyan kötelező gyakorlat volt számára a családban, de most jól esik neki az étellel pepecselés. Egyébként is különösen ki akar tenni magáért, mert évek óta nem látott leánykori barátnőjét várja ebédre. Együtt jártak egyetemre, biológia szakra. Végzés után évekig rendszeresen találkoztak kedvenc presszójukban, egészen addig míg Zsuzsa Amerikába nem ment. Amennyire emlékszik, utolsó együtt kávézásukkor arról volt szó, hogy azért lett Zsuzsa témája az öregedés, mert csak ez maradt neki kutatási lehetőségként. A jobb témákat elhappolták előle nála jobban helyezkedő tanszéki kollégái. Először csak vendég kutatóként dolgozott az Államokban, majd véglegesen ott maradt. Évek szorgalmas munkájával egy jónevű egyetem gerontológia professzora lett. Nem ment férjhez és nincsenek gyerekei. Szakmájában az összes elképzelhető elismerést bezsebelte. Ő lett az Amerikai Gerontológiai Társaság első női elnöke. Mikor vendége megérkezik Kati éppen kész a főzéssel. A húslevest egytálételként készíti. Jó négy és fél óra gyöngyözés után akkor oltja ki a gázt a fazék alatt amikor meghallja a dudálást. Zsuzsa mindig jóval hangosabb volt, mint ő. A faluszéli utcában nincs nagy forgalom. A nyitott

konyha ablakon át már azelőtt észreveszi, hogy megáll az autó a ház előtt, mielőtt az jelezne. A gázipalackot gondosan lezárja, nehogy később elfelejtse. Csak itt használ palackos gázt a főzéshez, ezért erre külön figyelnie kell. Bár az utóbbi időben gyakran beszélgettek Skype-on, személyesen több mint húsz éve nem látták egymást. Mikor néhány napja Zsuzsa hosszabb időre hazajött, találkozni akart vele. Kicsit meglepődött, hogy Kati ide, vidékre hívta, amikor megbeszélték a személyes találkozót. De tulajdonképpen megörült a kirándulási lehetőségnek. Autót bérelt, azzal jött és túracipőjét is magával hozta. Mire Kati kimegy a kapuhoz, Zsuzsa már ott áll és a csengőt keresi. Nincs csengő és az ajtó sincs bezárva, hangzik el az első mondat közöttük. Kicsit szabadkozva ölelik és puszipják meg egymást. Valahogy nem teljesen olyannak képzeltek a másikat, amilyenek élőben találják, de hamar feloldódnak. Néhány udvariassági mondat után Kati megkéri Zsuzsát, hogy segítsen megteríteni a verandán. Az étkezés alatt a közös ismerősökről beszélgetnek. Kati gyerekeiről mesél, Zsuzsa sikeres tanítványairól. A biológia és az élettudományok oktatásának helyzete hálás közös témának bizonyul. A férfiakra csak érintőlegesen esik szó. Ebéd után közösen pakolják le az asztalt és mosogatnak el. Olyan összeszokotton csinálják, mintha mindennapi közös rutinjuk lenne. Mikor minden a helyére kerül, megvárják amíg lefő a kávé, majd újra kitelepszene a verandára. Közben hűvösebb lesz. Kati takarókat hoz a házból. Magukra térítik. Nem lehet csodálkozni, hogy beszélgetésünk fő témája az öregedés. Zsuzsa mindenekelőtt bevallja, hogy ma sincs igazán jó válasza arra, hogy mi is valójában az öregedés, bár már nagyon sokat tud róla. Azt is megjegyzi, nagyon megváltozott a nézőpontja, mióta kutatása tárgyát, a maga meztelen valóságában, magán is tapasztalja. Hozzáteszi, hogy saját elhasználódásáról mindenki leginkább maga tehet, arról különösen, ha a szellemileg gyorsabban válik renyhévé, mint az biológiailag indokolt. Ez a személyes felelősség persze a testi működésre is vonatkozik, teszi hozzá. Van olyan öregedés elmélet, miszerint a fő ok, hogy a sejtek, köztük az agysejtek százezerrel pusztulnak el, és magzati szakasz után, már nem teljesen pótlódnak. Mások a létrejövő mutációkkal magyarázzák azzal, hogy az osztódó sejtek gyakran nem szabályszerűen ugyanúgy működnek, mint az anyasejt. Mindenféle hiba csúszhat be, ezt erősítik tovább a külső degradáló hatások. Olyan magyarázat is van, hogy az öregedést káros vegyi anyagok fokozatos felhalmozódása okozza, és/vagy a sejtosztódás lassulása, a szükséges anyagok hiánya lép fel. Kati érdeklődéssel hallgatja fejtegetésbe merült barátnőjét, majd arra kíváncsi, mik azok a jellemző öregedési jelek, amiket mindenki megtapasztal. Zsuzsa akkurátusan sorolja, változik a testsúly, csökkenés vagy növekedés majdnem mindig bekövetkezik. Átalakul a test víz- és zsírtartalmának aránya, változik egyes belső szervek tömege. A szervezet különböző szövetei sorvadnak. Fokozódik a kötőszövetesedés, ami a zsigerek és a mozgásszervek működésének romlásával jár. Nem valami vigasztaló, szól bele Kati Zsuzsa rögtönzött kiselőadásába, még jó, hogy azért minden életkornak megvannak a maga színei. Sem a fiatalság és öregség nem fekete-fehér. Én egész jól elvagyok mai önmagammal, talán soha korábban nem voltam ennyire kiegyensúlyozott, pedig mostanában sokat vagyok egyedül, ami korábban szinte soha nem fordult elő velem, mindig dolgom volt valakivel. A sajátjaim és mások gyerekei lekötöttek. A tanítás és a háztartás mellett másra nem nagyon volt időm, de most, hogy több van, az ember és közvetlen természeti környezete mindennapi kölcsönhatását kezdtem el vizsgálni. Zsuzsa szabadkozik, bocs, mindig túl tudományos vagyok, ez nálam afféle szakmai ártalom. A

gerontológia tudománya végül is azért jött létre, hogy az öregedés folyamatát megértsük és meg tudjuk különböztetni a megbetegedésektől. Azt már tudjuk, hogy ha nem a regenerálódási képességet célozzuk meg, semmilyen orvosi beavatkozás nem segít. Ma már örülök, hogy ez lett a hivatásom. Vénülésünk maga nem kóros, csak testünk egy új állapota, melyet jobban megismerve el lehet fogadni. Persze ez nekem sem megy könnyen, hiába minden elmélet, gyakran feldühít, hogy testem egyre kevésbé fogad szót nekem. Azt mondd meg, miért feltűnőbb nekem mások öregedésre, mint a sajátom, veti közbe Kati. Talán azért, mert önmagunk változását kevésbé érzékeljük, mint a többiekét. Most, hogy itthon vagyok én is gyakran csodálkozok el régi ismerőseim kinézetén. Ez néha kellemetlen helyzetbe hoz, mert látszik rajtam a megrökönyödés. Ez az ösztönös viselkedésem főleg azért zavar, mert gátolja, hogy megfigyeljem mások hogyan reagálnak rám, mondja Zsuzsa, feljebb húzva magán a takarót. Elered az eső, de ők ennek ellenére a délután további részét a nyitott veranda kényelmes fonott gyékény foteljeiben beszélgetéssel töltik. Csak az egyéb témákból kifogyva fordulnak rá férfiakra fűződő viszonyukra. Zsuzsa maliciózan jegyzi meg, hogy annak idején a presszóban mindig ezzel kezdték, most pedig már csak sokadik téma. Kati arról beszél, hogy úgy tíz éve észrevehetően kezdett apadni szexuális vágya. Sajátos volt, meséli, hogy libidóm egyidőben csökkent családbéli teendőimmel. Jóval több szabadidőm lett és egyik napról a másikra másképpen kezdtem látni a férjemet. Korábban nem tűnt fel, hogy mennyire érzelmi fogyatékos, fogalmaz saját magát is meglepően nyíltan. Először egészségügyi okokra gondoltam, de nőgyógyászmegnyugtató, hogy nincs testi gond velem. Mikor kiderült, hogy férjem egy jóval fiatalabb nővel kezdett viszonyt, rövid úton, megegyezéssel elváltunk. Addigra a gyerekek már külföldön tanultak. Egyik napról a másikra maradtam egyedül. Életkorom nem árnyékolja be visszacapott szabadságomat. Tele vagyok tettvággyal, fejezi be monológiáját. Zsuzsa azzal kezdi saját viszonyainak meséjét, hogy soha nem volt olyan elhatározása, hogy nem megy férjhez. Olyan meg pláne nem, hogy nem akar gyereket. Az, hogy mégis így alakult, véletlenek sorozatának és annak a tempónak következménye, ahogyan a munkájának élt. A férfi, akit legjobban szerettem, sajnos semmiben nem bírta velem a tempót, vált hangja keserűre. Szétmentünk. Ő három nagylány apja lett. Persze mindig voltak és vannak is kapcsolataim. Én nem vagyok képes érintés és testi intimitás nélkül élni. Ami a legfurcsább, hogy ma sem tudom pontosan mit is akarok a férfiktól. És sokszor már egyedül jobban érzem magam. Amúgy tanítványaim számontartanak és bármikor szívesen látnak vendégül és meg is látogatnak, ha úgy akarom. Érdekes, amit mondasz, szólal meg Kati, én sokáig azt hittem, tisztában vagyok férfi és nő kapcsolatának természetével, de mostanra már nekem is több a kérdésem, mint a válaszom. De sem keserűség, sem vádaskodás nincs bennem. Mire az eső eláll elcsendesednek. Hallgatják a felszálló párában felélénkülő madarakat és nézik a felhőkből újra fel-felbukkanó, már a horizont felé közelítő napot. A csendes elégiát Kati hangja töri meg. Mosolyogva jegyzi meg, azért van haszna is az öregedésnek. Magába szállt barátnője fejét felé fordítva, meglepetten kérdez vissza, ne mondd, ugyan mi az? Kedvet csinál a halálhoz. E rövid szóváltás után mindketten újra elhallgatnak. Éppen ebben a pillanatban tűnik fel a láthatáron egy szélesen ívelő, pompázatos szivárvány.